

Friedricha Nietzschego krytyka religii chrześcijańskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Wiedza radosna*, tłum. L. Staff.
- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Antychryst*, tłum. L. Staff.

Friedricha Nietzschego krytyka religii chrześcijańskiej

Michał Anioł, *Stworzenie Adama*, 1511.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czy słabe owieczki boże, drżąc ze strachu przed wilkiem, zazdroszczą mu siły? Czy ten, kto nie może być wilkiem, chroni się w stadzie? A mówiąc inaczej, ucieka w zaświaty? Czy religia jest więc azylem dla bezsilnych i bezbronnych? A może, uznając za cnoty pokorę i zdolność do wyrzeczeń, słabi próbują podporządkować sobie silniejszych? Nietzsche, krytykując chrześcijaństwo, nie atakował religii jako takiej, ale rodzaj duchowości, którą uważał za chorą. Miał odwagę powiedzieć, że ewangelia to terapia, przeznaczona dla słabszych jednostek, która rozrosła się w całą religię.

Twoje cele

- Zrekonstruujesz sformułowaną przez Nietzschego krytykę chrześcijaństwa.
- Opiszysz, czym był według Nietzschego resentyment w kontekście chrześcijaństwa.
- Zinterpretujesz słynne zdanie Nietzschego „Bóg umarł i to my go zabiliśmy”.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat Friedricha Nietzschego, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Friedrich Nietzsche: specyfika twórczości i jej fazy](#)
- [Wczesne prace Friedricha Nietzschego](#)
- [Drugi etap twórczości Friedricha Nietzschego. Krytyka, koncepcja prawdy, wiara w rozum](#)
- [Friedrich Nietzsche: krytyka moralności](#)

Krytyka religii chrześcijańskiej

Najbardziej zjadliwe i nieprzejednane ataki Nietzsche skierował pod adresem religii chrześcijańskiej. Koncentrował się przede wszystkim na psychologicznym mechanizmie leżącym u podstaw wiary chrześcijańskiej oraz pojęciu Boga.

Według filozofa mechanizm psychologiczny jest ten sam, co w wypadku „buntu niewolników na polu moralności” – na chrześcijańską mentalność składają się: słabość, strach oraz zawiść wobec tych, którzy słabi nie są ([resentyment](#)). W wypadku chrześcijaństwa zawiść ta szuka usprawiedliwienia w religijnej wizji rzeczywistości. Dla Nietzschego wizja ta jest rodzajem ucieczki od świata, a ludzi, którzy jej ulegają i „chowają głowę w piasek rzeczy niebieskich”, filozof nazywa „zaświatowcami”. Chrześcijaństwo to: „zwierzę domowe, zwierzę stadne, chore zwierzę człowiecze”. Chrześcijaństwo jest rodzajem instytucjonalizacji choroby trawiącej człowieczeństwo.

☞ Friedrich Nietzsche

Antychryst

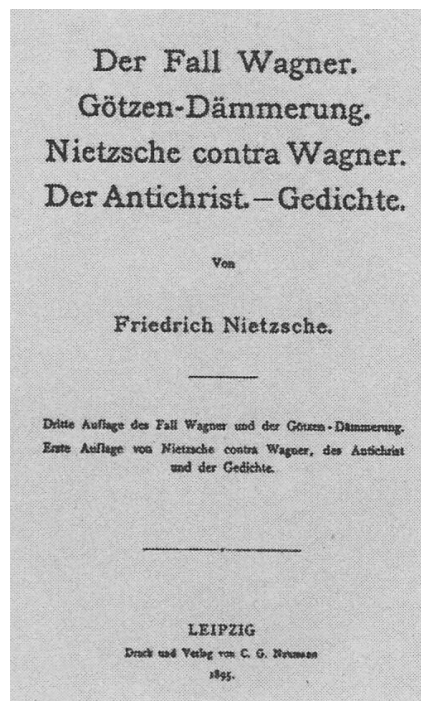
Nazywam zwierzę, rodzaj,
indywiduum zepsutym, jeśli straci
swe instynkty, jeśli wybiera, jeśli
przenosi nad inne to, co dlań
szkodliwe.

Źródło: Friedrich Nietzsche, *Antychryst*, tłum. L. Staff.

W *Antychrześcijańcinie* Nietzsche diagnozował psychologicznie stan Jezusa. Twierdził, że Jezusowi dolegał: „stan chorobliwej pobudliwości zmysłu dotyku, który wzdryga się

przed każdym dotknięciem”. Zdiagnozował więc u niego to, co dzisiaj określamy mianem syndromu nadwrażliwości sensorycznej. Uważał, że tzw. dobra nowina, którą głosił Jezus, miała funkcję autoterapeutyczną, była czymś w rodzaju „higieny psychicznej”. Filozof uważał, że nauki Jezusa pierwotnie służyły terapii indywidualnych przypadków, a nie pretendowały do rangi uniwersalnej religii. Za uczynienie z tego religii odpowiedzialny jest św. Paweł. Żeby to lepiej zrozumieć, należałoby wyobrazić sobie sutą staropolską ucztę: wszystkie te tłuste mięsa, alkohole, kluski i ciasta. Na tę ucztę zaproszono sto osób, ale dziewięćdziesiąt z nich cierpi na chorobę wrzodową żołądka – mogą jeść tylko chude mięsa i gotowane warzywa. Jezus oznajmia im: „Zaprawdę powiadam wam, nie możecie jeść wiktuałów z tego stołu, ale mam dla was dobrą nowinę, strawa, która nie przysporzy wam cierpienia, jest dla was przygotowana na zapleczu”. Tymczasem św. Paweł patrzy na te dziesięć osób, które siedzą już przy stole i zajadają ze smakiem, czuje zazdrość i mówi: „Zaprawdę powiadam wam, ci, którzy jedzą te rzeczy, grzeszą i spotka ich za to wieczne potępienie”.

Antychryst – strona tytułowa pierwszego wydania.
Źródło: Friedrich Nietzsche, domena publiczna.

Jacob Jordaens, *Król pije*, ok. 1638.

Tak, zdaniem Nietzschego, powstaje chrześcijaństwo. Suto zastawiony stół to metafora życia, chorzy zaś to wszyscy ci, którzy nie mają sił, by podołać obfitości i różnorodności wyznań, jakie niesie ze sobą życie. Za

sprawą św. Pawła zyskują w naukach Jezusa religię, która propaguje wyrzeczenie, pokorę i rezygnację oraz postępując się ideą grzechu i potępienia, sprawia, że słabi sprowadzają do swego poziomu silnych i mogą nad nimi panować.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Demaskacja złudzeń poznawczych i przesądów, obejmująca krytykę poznania i moralności, zaprowadziła Nietzschego do stwierdzenia, że „Bóg umarł”. Dla filozofa bogowie to ideały i wartości, w które wierzymy. Tak więc obwieszczenie, że „Bóg umarł”, oznacza, że wartości te przestały mieć dla ludzi znaczenie. Wraz z nimi ginie również dotychczasowy obraz świata – świata, który ma sens, cel i porządek nadane przez Stwórcę. Po raz pierwszy śmierć Boga filozof ogłosił w *Wiedzy radosnej* faktycznie uważał to za radosną nowinę. W miejsce starych wartości szukał nowego ideału, wyrażającego ludzką witalność i kreatywność. Nie krytykował religii jako takiej, ale ducha, którego ona wyraża. Bogowie każdej religii są wyrazem ludzkiej duchowości: jeśli duchowość jest chora, to i Bóg jest symbolem choroby (starogrecy bogowie byli wyrazem życia, pełni, witalności). Nietzsche włożył słowa swojej własnej dobrej nowiny w usta perskiego proroka Zaratustry.

Polecenie 1

Odpowiedz na pytanie, jak rozumieć metaforę suto zastawionego stołu?

Słownik

antychryst

(gr. *anti* – przeciw) w chrześcijaństwie: człowiek lub szatan, który wystąpi przy końcu świata przeciw Chrystusowi i zostanie przez niego pokonany; diabeł, zły duch; zły, nieuczciwy człowiek; o kimś, kto nie wierzy w Boga lub ma odmienne zdanie w sprawach wiary

nihilizm

(łac. *nihil* – nic) stanowisko filozoficzne odmawiające istnienia światu bądź jego istotnym aspektem (**nihilizm** ontologiczny); może też oznaczać przekonanie o nieistnieniu wartości (nihilizm moralny) lub zanegowanie możliwości poznania (**nihilizm epistemologiczny**)

resentyment

(łac. *re* – na nowo, znów + łac. *sentiment* – uczucie) żal lub uraza do kogoś odczuwane przez dłuższy czas i zwykle powracające na wspomnienie doznanych krzywd

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z fragmentami *Wiedzy radosnej* Fryderyka Nietzschego zamieszczonymi w audiobooku, a następnie wypisz zachodzące między nimi podobieństwa i różnice.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PSyYEvjS1>

Friedrich Nietzsche

Wiedza radosna

Bóg umarł

Człowiek oszalał. – Czy nie słyszeliście o owym człowieku oszalałym, który w jasne przedpołudnie latarnię zaświecił, wybiegł na targ i wołał bezustannie: „Szukam Boga! Szukam Boga!”. – Ponieważ zgromadziło się tam właśnie wielu z tych, którzy w Boga nie wierzyli, więc wzbudził wielki śmiech. Czyliż zginął? – spytał jeden. – Czyż zabłąkał się jak dziecko? – rzekł drugi. – Czy się ukrywa? Może boi się nas? Czy nie wsiadł na okręt? Wywędrował? – tak krzyczeli i śmiali się w zgiełku. Oszalały człowiek wskoczył między nich i przeszywał ich spojrzeniami swymi. „Gdzie się Bóg podział? – zawołał. – Powiem wam! Zabiliśmy go – wy i ja! Wszyscy jesteście jego zabójcami! Lecz jakżeż to uczyniliśmy? Jakżeż zdołaliśmy wypić morze? Kto dał nam gąbkę, by zetrzeć cały widnokrąg? Cóż uczyniliśmy, odpętuując ziemię od jej słońca? Dokąd zdąża teraz? Dokąd my zdążamy? Precz od wszystkich słońc? Nie spadamyż ustawicznie? I w tył, i w bok, i w przód, we wszystkich kierunkach? Jestże jeszcze jakieś na dole i w górze? Czyż nie błądzimy jakby w jakiejś nieskończonej nicości? Czyż nie owiewa nas pusty przestwór? Czy nie pozimniało? Czy nie nadchodzi ciągle noc i coraz więcej nocy? Nie trzebaż zapalać latarni w przedpołudnie? Czy nie słyhać jeszcze zgiełku grabarzy, którzy grzebią Boga? Czy nie czuć nic jeszcze boskiego gnicia? – I bogowie gniją! Bóg umarł! Bóg nie żyje! Myśmy go zabili! Jakże się pocieszymy, mordercy nad mordercami? Najświętsze i najmożniejsze, co świat dotąd posiadał, krwią spłynęło pod naszymi nożami – kto zetrze z nas tę krew? Jakaż woda obmyć by nas mogła? Jakież

uroczystości pokutne, jakież igrzyska święte będziemy musieli wynaleźć? Nie jestże wielkość tego czynu za wielka dla nas? Czyż nie musimy sami stać się bogami, by tylko zdawać się jego godnymi? Nie było nigdy większego czynu – i ktokolwiek tylko po nas się urodzi, gwoli czynowi temu należeć będzie do historii wyższej, niż wszelka dotąd była historia!”. – Tu zamilkł człowiek oszalały i znów spojrzął na swoich słuchaczy: i oni milczeli, patrząc nań w zadziwieniu. W końcu cisnął latarnię o ziemię, że trzasła w kawały i zgasła. „Przyszedłem za wcześnie, rzekł potem, nie jestem jeszcze na czasie. To olbrzymie zdarzenie jest jeszcze w drodze i wędruje – nie doszło jeszcze do uszu ludzi, błyskawica i grzmot potrzebują czasu, światło gwiazd potrzebuje czasu, czyny, nawet skoro już są dokonane, potrzebują czasu, żeby je widziano i słyszano. Czyn ten jest im zawsze jeszcze dalszy niż gwiazdy najdalsze – a przecie sami go dokonali!” – Opowiadają też, że człowiek oszalały tego samego dnia jeszcze do różnych się wdzierał kościołów i nucił tam swoje *Requiem aeternam deo*. Wyprowadzany i zapytywany, odpowiadał wciąż jedno: „Czymże są jeszcze te kościoły, jeśli nie są grobowcami i pomnikami Boga?”.

***

W sprawie naszej pogody. – Największe z nowych zdarzeń – że „Bóg umarł”, że wiara w Boga chrześcijańskiego niewiarygodna się stała – poczyną już na Europę swe pierwsze rzucić cienie. Nielicznym przynajmniej, których spojrzenie, których podejrzliwe spojrzenie jest dość silne i bystre na to widowisko, zdaje się, że właśnie zaszło jakieś słońce, że jakaś stara głęboka ufność zmieniła się w wątpliwość: stary nasz świat musi zdać się im z dnia na dzień bardziej wieczorny, nieufniejszy, bardziej obcy, „starszy”. W istocie jednak rzecz można: zdarzenie samo zbyt jest wielkie, zbyt dalekie, zbyt odległe od zdolności pojmowania wielu, by można powiedzieć, że choćby tylko wieść o nim już doszła; nie mówiąc już, by wielu wiedziało, co się właściwie przez to wydarzyło – i ile wszystkiego, po podkopaniu tej wiary, zapaść się musi, jako na niej zbudowane, na niej oparte, w nią wrosłe: na przykład cała nasza europejska moralność. Któż odgadnie dziś już na tyle ową nadchodzącą pełnię i łańcuch strat, zniszczenia, upadku, przewrotu, które nadciągają, by musiał stać się nauczycielem i zwiastunem tej potwornej logiki strachu, prorokiem sposepnienia i zaćmienia słońca, jakim równych nie było prawdopodobnie dotychczas na ziemi?... Nawet my, urodzeni odgadywacze zagadek, którzy jakby na górach czekamy, postawieni między „wczoraj” i jutrem i wprzęgnięci w sprzeczność między „dzisiaj” a jutrem, my pierworodni i za wcześnie urodzeni synowie nadchodzącego stulecia, którym właściwie cienie mające wkrótce spowić Europę już dziś winny były stać się widoczne: czym to się dzieje, że nawet my wybiegamy wzrokiem na spotkanie tego nadciągającego sposepnienia bez należytego przejęcia się nim, przede wszystkim bez troski i obawy o siebie? Czy może zbyt jeszcze stoimy

pośród najbliższych skutków tego zdarzenia – a te skutki najbliższe, skutki dla nas, nie są, przeciwnie, niżby może oczekiwać można – wcale smutne i zaszępiające, są raczej nowym, niewysłownym rodzajem światła, szczęścia, ulgi, rozradowania, otuchy, brzasku... Rzeczywiście, my filozofowie i „duchy wolne” czujemy się na wieść, że „Bóg umarł”, jakby opromienieni nową jutrzenką; serce nasze przelewa się wdzięcznością, zdumieniem, przeczuciem, oczekiwaniem – w końcu ukazuje się nam widnokrąg znów wolny, chociażby nawet nie był jasny, wreszcie znów mogą wybiegać okręty nasze, naprzeciw niebezpieczeństwu każdemu wybiegać, każdy hazard poznającego jest znów dozwolony, morze, nasze morze znów stoi otworem, nigdy może nie było jeszcze tak „otwartego morza”.

Źródło: Friedrich Nietzsche, *Wiedza radosna*, tłum. L. Staff.

¹**Requiem aeternam deo** (łac.) – wieczne odpoczywanie Boga

Polecenie 2

Zinterpretuj samodzielnie powyższe fragmenty. Odpowiedz na pytanie, co znaczy, że „Bóg umarł”?

Polecenie 3

Opisz, co znaczy ostatnie zdanie powyższego fragmentu, mówiące o tym, że „nasze morze znów stoi otworem”? Wyjaśnij własnymi słowami, jak to rozumiesz.

Film edukacyjny

Okiem eksperta

Przekonaj się, co na temat krytyki religii chrześcijańskiej Nietzschego powiedział ekspert.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DivSnvEG4>

Film edukacyjny. Fryderyka Nietzschego krytyka religii chrześcijańskiej.

Wywiad z prof. Janem Hartmanem.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film opowiada o krytyce chrześcijaństwa w pismach Friedricha Nietzschego.

Ćwiczenie 1

Zaznacz zdania prawdziwe.

- Według Nietzschego nadczłowieka wyróżnia samodzielność i samoświadomość.
- W filozofii Nietzschego nadczłowiek to człowiek obdarzony wolą nieskrępowanego dążenia do realizacji swych celów.
- Zdaniem Nietzschego nadczłowiek wyróżnia się głęboką religijnością.
- U Nietzschego nadczłowiek to specjalna rasa ludzi.
- Nadczłowiek, zdaniem Nietzschego, postępuje zgodnie z normami etycznymi, określonymi przez siebie samego.

Ćwiczenie 2

Zaznacz poprawne zakończenie zdania. Zdaniem Nietzschego nihilizm dotyka...

- wiernych i filozofów.
- filozofów i duchownych.
- filozofów, wiernych i teologów.
- wiernych, kapłanów i teologów.

Polecenie 1

Odpowiedz, w jaki sposób, według Nietzschego, w religii chrześcijańskiej słabi rządzą silniejszymi?

Polecenie 2

Wyjaśnij, z czego wynika negacja wszystkich wartości w filozofii Nietzschego?

Praca domowa

Napisz esej, w którym rozważysz czym są, zdaniem Nietzschego, niewolnictwo i nihilizm w chrześcijaństwie?

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Friedricha Nietzschego krytyka religii chrześcijańskiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

9. Friedrich Nietzsche. Uczeń:

- 1) przedstawia motywy nietzscheańskiej krytyki moralności tradycyjnej i chrześcijaństwa;
- 2) wyjaśnia pojęcia woli mocy i nadczłowieka;
- 3) odróżnia i charakteryzuje postawę apollińską i dionizyjską;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia krytykę chrześcijaństwa Nietzschego;
- wyjaśnia znaczenie resentymentu w kontekście chrześcijaństwa według Nietzschego;
- podejmuje się interpretacji myśli Nietzschego: „Bóg umarł i to my go zabiliśmy”.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- praca z tekstem;
- audiobook;
- burza mózgów;
- wykład;
- esej filozoficzny.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Friedricha Nietzschego krytyka religii chrześcijańskiej” ze wskazaniem na zawarty w nim tekst źródłowy. Uczniowie przygotowują się do omówienia tekstu, szukając informacji na temat kontekstu biograficznego i historyczno-filozoficznego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstu. W czasie lekcji będą pełniły rolę ekspertów lub liderów grup zadaniowych.
2. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.
3. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Film edukacyjny”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.

2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji i na tej podstawie dobiera uczniów w pary. Prosi o przygotowanie pytań związanych z wyświetlonym tematem zajęć i udostępnionym przed zajęciami e-materiałem. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z zakresem lekcji? Omówienie pytań przygotowanych przez uczniów, dyskusja wstępna.
3. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: krytyka religii chrześcijańskiej w myśli filozofii Nietzschego.

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel informuje uczniów, że będą pracować metodą burzy mózgów i, jeśli to konieczne, wyjaśnia jej zasady. Wyłania także moderatora, który będzie zapisywał pomysły na tablicy, a następnie określa czas wykonania zadania. Następnie nauczyciel zadaje uczniom pytanie: *Jak rozumieć metaforę suto zastawionego stołu?* Uczniowie podają propozycje odpowiedzi. Po zakończeniu fazy twórczej następuje wspólna weryfikacja pomysłów. Nauczyciel prosi uczniów, aby porównali swoje propozycje z informacjami zamieszczonymi na tablicy. **Praca z tekstem.** W zależności od stanu przygotowania uczniów do lekcji nauczyciel prosi o indywidualne, ciche zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” lub od razu przechodzi do podziału uczniów na kilka grup, które na podstawie e-materiału układają pytania do quizu dla innych grup. Następnie nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami za aktywność.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Wybrany uczeń odczytuje treść polecenia: *Zinterpretuj samodzielnie powyższe fragmenty. Co znaczy, że „Bóg umarł”?* Klasa dzieli się na grupy i opracowuje propozycje odpowiedzi. Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję rozwiązania zadania, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.
3. **Praca z drugim multimediami.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film edukacyjny”. Każdy uczeń pracuje indywidualnie, samodzielnie przygotowując odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
4. **Interpretacja uogólniająca tekstu źródłowego.** Uczniowie porównaj ze sobą dwa fragmenty *Wiedzy radosnej* umieszczone audiobooku. Wykazują zachodzące między nimi podobieństwa i różnice. Pracują indywidualnie, posiłkując się notatkami oraz treściami ćwiczeń.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej, w którym rozważysz czym są, zdaniem Nietzschego, niewolnictwo i nihilizm w chrześcijaństwie?

Materiały pomocnicze:

- Hollingdale R.J., *Nietzsche*, tłum. W. Jeżewski, Warszawa 2001.
- Laplanche J., Pontalis J.-B., *Słownik psychoanalizy*, tłum. E. Modzelewska, E. Wojciechowska, Warszawa 1996.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.